

Hadži Dragan Todorović

ZORAN MATIĆ (1960–2004) *Retrospektiva

Gradska galerija, Mart–april 2005.

Tokom marta i aprila u užičkoj Graskoj galeriji održana je velika retrospektivna izložba rano preminulog slikara Zorana Matića iz Bajine Bašte, koja je izazvala izuzetnu pažnju kulturne javnosti ovog dela, ali i cele Srbije. Znan kao izuzetak umetnik, crtač, slikar, drug i prijatelj Zoran je bio veoma omiljena ličnost, pa je njegov prerani i iznenadni odlazak

početkom avgusta 2004. godine svima teško pao. Ali, kako život ide dalje, osim Zoranovih slika ostala je i uspomena na njega. Otvarajući Matićevu retrospektivnu izložbu, Milan Blanuša, kod koga je Zoran Matić magistrirao, sa puno emocija evocirao je uspomenu na Zorana:

"Letnje popodne u Bajinoj Bašti. Sedimo uz pivo i pričamo o Tari. Pitam ga da li se na Tari nešto promenilo, kao da ja to ne znam, kao da nisam odavno bio ovde. Da li se do Predovog Krsta stiže istim putem, ili je on pronašao neki novi put posmatrajući let gavrana koji pada ka nebu? Zoran se samo šeretski smeje i gleda ispod oka. Povremeno pričamo o slikari–

ma, i vodimo ozbiljne razgovore o slikarstvu. Zoran mi objašnjava da još ne slika na platnu, na velikim formatima, a i zašto bi kada ono što on radi na papiru ima istu težinu, isto značenje ideje koje bi imalo da je rađeno i slikarskim sredstvima na platnu. Samo je ovo, možda, i teži put, jer ispravke na papiru nema, ono što se nacrtalo to i ostaje, makar i sa greškama. On voli i greške i misli da se one dešavaju u žaru crtačkom, koji pokreće i neke druge automatizme, tipične samo za njegov način rada. A taj način se ogleda u analičkom pristupu na crtežima sa erotskim nabojem, do krajnje redukovanih figura u uniformama iz poslednjeg ciklusa. I jedan i drugi ciklus govore o ljudskim stradanjima karakterističnim za ovo vreme i ove prostore. Podseća me da je to oduvek znao, ne samo kao hroničar, već i kao svedok mnogih autentičnih događaja. Ali, ono što je ipak najbolje znao, čega je najviše bio svestan, jeste poetičnost i lepota materijala kojim je radio i koji njegovim crtežima daje fluidnost i mekoću atmosfere, dovoljno da ublaži ili čak potisne brutalnost literarnog sadržaja. Često je govorio da "ružne" stvari želi da predstavi ma "lep" način i time postigne neku vrstu ravnoteže na crtežima. "Pa ako koristim slikarski sistem podslikavanja i islikavanja (topla boja preko hladne, hladna boja preko tople), samo što u ovom slučaju to postizem olovkama, nije li tako zadovoljena osnovna slikarska forma? Ne spada li ovakav crtež u slikarsku disciplinu?"— objašnjavao je dalje. Moj pogled prema Tari značio je da treba da se rastanemo. Obećao je da će me posetiti na Predovom Krstu. Uostalom, to je mesto gde će se održati sledeća slikarska kolonija, ovaj put za crtače. To obećanje moramo ispuniti. Zbog lika i dela Zorana Matića."

I ovi, kao i sledeći redovi, koje posvećujemo Zoranu i uspomeni na njega, samo su deo jednog lepog sećanja na njega kao izuzetnog čoveka i umetnika i njegovu veliku umetnost. Inače, Predosećanje velikog crtača naslov je prvog teksta koji sam napisao o Zoranu Matiću. Tužna činjenica da je Zoran, potom, postao činjenični deo svog predosećanja i aktivni učesnik u sopstvenom crtežu, odnosno slici, umnogome je rastužila sve one koji su voleli njegovu bravuroznu liniju, i, naravno, njegov dobroćudni duh i blagu narav. Evo tog zapisa o Predosećanjima velikog crtača:

Generaciju slikara koji svojim kreativnim naporima teže da u naše savremeno slikarstvo unesu dah autentične svežine, a naše slikarstvo izvedu na širu scenu i novim rukopisom zabeleže dramu svakodnevnog trajanja i pretrajavanja ovog vremena, doduše tiho i bez velike medijske pompe, ali sa velikim delotvornim učinkom, predvodi Zoran Matić, slikar srednje generacije, čiji crteži, bez ikakve sumnje, jesu sami vrh ove teške likovne discipline, a ulja na platnu, na kojima dominiraju krikovi i deformisane figure deteta u grču krika, predosećanja su duhovne kataklizme celokupnog čovekovog roda.

Ali, vratimo se crtežu kome Zoran Matić ne pristupa kao tehnički i rutinski ustanovljenoj kompoziciji doteranih i disciplinovanih poteza, niti, pak, kao poligonu na kome će skicirati i oprobavati predloške, niti kao mediju pomoću kojeg će oblikovati celine esencijalnih zapisa pogodne za pretakanje u slike, već kao izazovu koji traži mnogo više od kreativne hrabrosti— traži celog umetnika. Umetnika vernika. Umetnika posvećenika. Možda je na Matića ponajviše i mislio profesor Milan Blanuša (kod koga je Zoran i magistrirao crtanje na novosadskoj Akademiji umetnosti) kada je napisao: Crtež ipak nije trag koji ostavlja mašina. On je, pre svega, misaoni proces, proizvod ljudskog duha i ruke. Razmišljati o crtežu danas znači shvatiti ga, ne kao, uzgredni čin, koji za rezultat ima skicu, zabeležku, predložak, već kao duhovno—misaoni proces, čiji rezultati uspešno pariraju svim ostalim vizuelnim disciplinama. A to je, ipak, samo za posvećene. Možda baš zbog te fanatične posvećenosti, crteže Zorana Matića i karakteriše neviđena, skoro skulpturalna punoća.

Iz lahorne beline papira razigranim, simfoničnim potezima

čarobnjaka prostora i virtuožnošću kompozitora oblika, mekosta linije se fascinantnom brzinom i lakoćom pretvara u harmonične i guste nanose grafita ili tuša, a oblik, kao praznik, bolje rečeno svečanost za oči i unutrašnje čovekovo duhovno ozarenje, nije samo običan oblik predodređen da nosi svoju formu i da uz umetnikovu pomoć govori o igri svetla na njegovim obodima, već je oblik, obličje koje iz njedara punoće izvlači fantastičnu liniju, skoro suštastvenu crtu prepunu arhetipskih nanosa i sadržinskih signala. Redukcija kao pomoćno sredstvo za isticanje faktografskog kod Matića ima drugačiju funkciju. Ovaj umetnik redukciju koristi da kontroliše svoju ogromnu stvaralačku snagu i da majstorstvo dovršenosti stavi u opciju koja ne samo da oživljava crtež već ga čini magičnim, fascinantnim, ozarujućim i privlačnim istovremeno. Njegovi crteži se jednostavno uranjaju u našu svest, našu podsvest. Oni ulaze u našu memoriju i u našem pra—sećanju se rascvetavaju kao nedosanjani san. Ostvaruju se u naš stvarni zakorak u naše virtuelno i fantastično nasleđe budućnosti.

Njegove slike su predosećanja duhovne kataklizme koja preta celokupnom čovečanstvu. One su vidljiv krik svakodnevnog vremena u kome se zlo fantastičnom progresijom širi. One su opominjući eho i znak da se neverovatnom brzinom približava ključni tren erupcije zla. Novi potop. Kataklizma za koju nema nevinih. One su apelujuće slike paradoksa kojima Matićeva snažna umetnička reakcija mora da progovori. One su i akcentacija bezobzirnog zla u nama. Opomena strašnja od presude Strašnog suda u kojoj nevine dečje figure, deformisane od krika, krikom govore. I mi ih, dakako, čujemo. Ali, da li je to dovoljno?

Inače, koristeći se ekspresionističkom zahtevom, odnosno gestom deformacije figure, Zoran Matić je svojim darom izuzetnog crtača, svojom autentičnom projekcijom strukture i individualnom poetikom kontrasta i svojim treperavim i uznemirenim tkanjem prizora povišenih pulsacija projektovao jedan autentičan, jedan samosvojestven i nadasve jedan snažan likovni izraz. I ne samo to, osnovao je likovni pravac koji uspešno legitimiše naše savremeno slikarstvo.

O Zoranovom slikarstvu pisao su i Luka Salapura, Obrad B. Jovanović, Dušan Đokić, Svetislav Basara, Dragan Jovanović Danilov, Slađana Varagić, Vasa Pavković, Ljubiša Bogosavljević, Ken Mental—Narval, dr Zoran Maksimović...

U katalogu za veliku Matićevu izložbu crteža u galetiji ULUS—a (15—25. 03. 2003) Svetislav Basara je, između ostalog, napisao: Ne znam da li je Matić čitao Paula Virilio—a. Ali je uspeo da nacrtalo ono što nas Virilio upozorava. Siguran sam (mada ne 100%, nikad se ne zna) da Paul Virilio nije video Matićeve crteže, ali je nehotično uspeo da ih perfektno opiše.

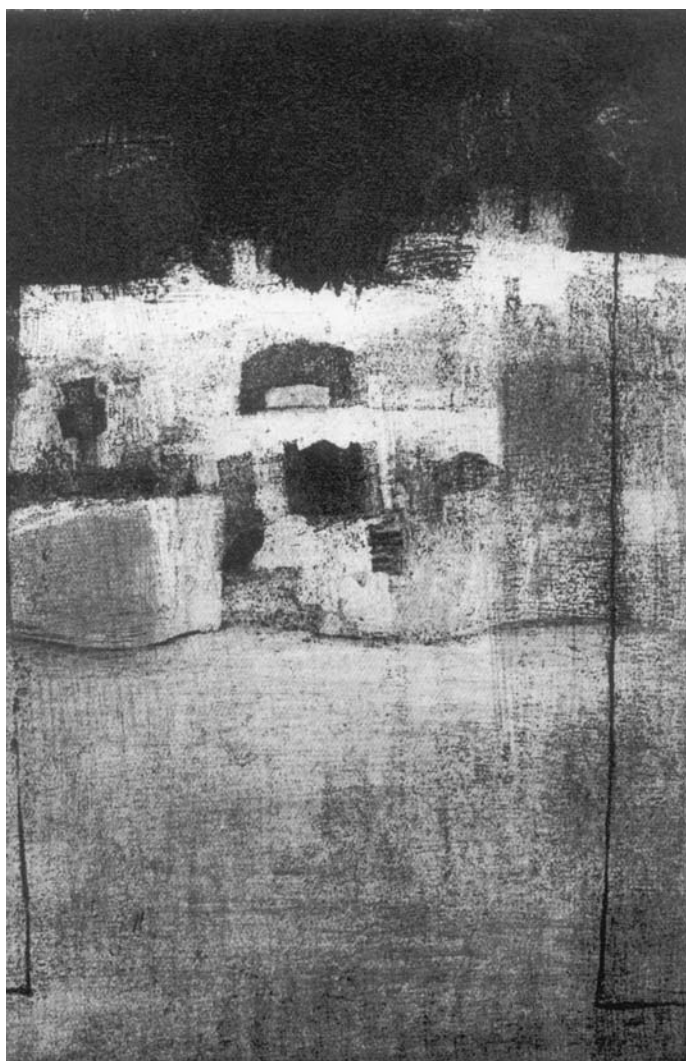
Ni mi ne znamo da li je Matić video Basarinu novu knjigu "Srce zemlje", za koju je uradio naslovnu stranu, i koju je, o čemu smo neposredno pred njegovu iznenadnu smrt razgovarali telefonom, samo u novinama video.

A možda i jeste. Ko zna, sve je, i tako, u Božjim rukama.

*Zoran Matić je rođen u Srebrenici 1960, a preminuo u Bajinoj Bašti 2004. godine. Školu za primenjenu umetnost završio je u Novom Sadu. U Novom Sadu je 1985. godine i diplomirao na Akademiji umetnosti, osek za slikarstvo, u klasi profesora Dušana Todorovića. Na istoj Akademiji magistrirao je crtanje kod profesora Milana Blanuše. Član je ULUS—a od 1986. godine. Matić je u zemlji i inostranstvu samostalno i zajednički izlagao više od 170 puta. Osnivač je likovnih kolonija "Kiprijan" i "Tara" u Bjinoj Bašti, kao i likovne kolonije "Prostor" engleskog bračnog para Mantel, višegodišnji je selektor likovne kolonije "Prilipac" i redovan učesnik kako ove tako i brojnih drugih kolonija. Za svoje slikarstvo nagrađivan je u Beogradu, Čačku, Novom Sadu, Šapcu, Užicu i Velikoj Plani. Bio je profesor Umetničke škole u Užicu i radio je kao izabrani asistent—pripravnik na Učiteljskom fakultetu u Užicu za predmet Metodika nastave likovne kulture.

ANA ČOLAK ANTIĆ, (1929–1977), *Šejka i Anuška*

NENAD ŽELJIĆ, *Aleja 5*, 2005, akvatinta, 39x26,5cm.

BOJAN OTAŠEVIĆ, *Spot*, algrafija, 2003, 100x70cm.

SRĐAN ARSIĆ, *Love*